

RECENZJE

Dar Razón de la Esperanza. Homenaje al Prof. Dr José Luis Illanes, Pamplona 2004, ss. 1399.

Jak sam tytuł wskazuje jest to dzieło zbiorowe wydane ku czci ks. profesora Dra José Luis Illanesa, którego miałem możliwość poznać osobiście podczas kongresu skotystycznego w Krakowie. Należy do *Opus Dei*, był dziekanem i profesorem Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Navarra w Pamplonie, a oprócz tego wykładał gościnnie na wielu innych uczelniach. W języku polskim jest znana jego *Historia teologii* napisana wspólnie z J. I. Saranyana, (Kraków 1997). Polska zawdzięcza mu wiele stypendiów fundowanych dla księży studentów z różnych diecezji.

Książd J.L. Illanes zajmował się teologią pracy. Napisał na ten temat książkę, która była wielokrotnie wydawana i tłumaczona na różne języki. Inną dziedziną jego badań była teologia świata i historii, koncepcja teologii oraz teologia duchowości, zwłaszcza duchowości *Opus Dei*.

Dzieło to jest ogromne, liczy 1400 stron. Pierwsza część jest poświęcona samej osobie profesora, jego sylwetce i dorobkowi teologicznemu. Cenny jest wykaz jego prac. Natomiast dalsze części stanowią artykuły naukowe z różnych dziedzin teologicznych: teologii fundamentalnej, dogmatycznej, moralnej, duchowości, filozofii i historii. Autorami kilku artykułów są kardynałowie: C. A. Vallejo, A. Scola, J. Saraiva Martins, J.M. Mejía, a także powszechnie znani teologowie, tacy jak: L. Elders, R. Fisichella, B. Forte. Jest też kilka artykułów polskich teologów: T. Stycznia, M. Chmielewskiego, J. Królikowskiego, A. Kubisia.

Tematyka artykułów jest bogata. W części poświęconej teologii fundamentalnej analizują m.in. relacje pomiędzy kulturą współczesną a wiarą chrześcijańską, spojrzenie niektórych religii na inne religie.

W części poświęconej teologii dogmatycznej są dwa artykuły poświęcone Eucharystii (Eucharystia a Kościół, Eucharystia jako potwierdzenie wiary w niewidzialnego Boga), eklezjologii ('Kościół siostrzany', Kościół Chrystusowy tkwi w Kościele katolickim), teologii wschodniej (Bułgakowa), teologii stworzenia, teologii łaski Chrystusa, kilku wielkim teologom katolickim (Tomaszowi, Dunsowi Szkotowi, Anzelmowi z Aosty, Danielou, Rahnerowi, Guardiniemu), teologii laikatu, teologii łaski, człowiekowi i jego stanowi pierwotnemu, chry-stologii i eschatologii.

W części dotyczącej teologii moralnej znajdujemy artykuły poruszające następujące kwestie: praca i humanizacja osoby, praca a racjonalizacja ekonomiczna, aktualność encykliki *Pacem in terris*, teologia laikatu, polityka i męczeństwo, relacje pomiędzy etyką a ekonomią, normy absolutne a opcja fundamentalna w encyklice *Veritatis splendor*, chrześcijaństwo a budowanie Europy, antykoncepcja, specyfika nauczania moralnego św. Pawła, cnota czystości w autentycznej miłości.

W części poświęconej teologii duchowości są artykuły dotyczące modlitwy nieustannej, powszechnego powołania do świętości, pracy w świetle stworzenia, odkupienia i uświęcenia oraz inne. Zaś w części filozoficznej są artykuły poświęcone ekonomii jako wiedzy ducha, epistemologii rozumu praktycznego, pokonaniu fragmentaryzacji wiedzy, nieśmiertelności duszy ludzkiej, historii i polityce, nauczaniu filozofii w świetle *Aeterni Patris* i *Fides et ratio*. Wreszcie w krótkiej części omawiane są następujące zagadnienia z historii: Kościół i nowożytność, historia religijności, historyczny proces powstawania litanii loretańskich oraz historia syndykalizmu katolickiego.

Kilka artykułów poświęcono duchowości *Opus Dei*, a więc temu, jak jest tam widziany charyzmat w odniesieniu do wymiaru instytucjonalnego Kościoła, jak przedstawia się myśl św. Josemaria Escriva na temat roli sumienia wobec wolności i pluralizmu, jak rozumieć jego sformułowania *alter Christus*, *Ipse Christus*, jakie znaczenie ma metafora światła. Wreszcie kilku autorów omawia samą teologię Illanesa: teologię objawienia i teologię świata.

Dla zobrazowania poziomu publikacji omówię artykuł poświęcony roli Eucharystii w życiu Kościoła, ks. Ricardo Blázquez, *La Eucaristía es fuente, cumbre y centro de la Iglesia*, 241-252.

Autor podkreśla, że obecność Chrystusa w Kościele realizuje się w najwyższym stopniu w Eucharystii; to w niej za sprawą Ducha Świętego aktualizuje się pamiętka Jezusa ukrzyżowanego i zmarłego, gdyż jest ona sakramentalnym wyrazem paschy Pana. Wewnętrzne zjednoczenie – komunika katolika z Jezusem Chrystusem dokonuje się w uczcie eucharystycznej.

Co prawda Eucharystia nie stanowi całości Kościoła, ale punkt centralny (241). Eucharystia tkwi w sercu Kościoła, w centrum jego grawitacji i życia oraz misji. Sprawowanie Eucharystii jest ośrodkiem, w którym skupiają się tajemnice chrześcijańskie. Tutaj w sposób uprzywilejowany wyznaje się wiarę, tutaj manifestuje się modlitwa, żywi się i umacnia dusza chrześcijańska, tutaj wyraża się i karmi życie miłości, tutaj tętni dynamizm ewangeliczny uczniów Pana. Eucharystia jest kluczem do budowy Kościoła. W sprawowaniu Eucharystii uobecnia się Kościół hierarchiczny i wspólnota z celebransem – papieżem, biskupem, kapłanem. Kościół i Eucharystia nawzajem rzucają na siebie światło, tak że jeśli nie wiemy, czym jest Eucharystia to nie znamy też Kościoła i na odwrót, jeśli nie znamy Kościoła, nie znamy Eucharystii (242).

Następnie autor omawia teksty Soboru Watykańskiego II, w których ukazał znaczenie i miejsce Eucharystii w Kościele (np. KL 10, PO 5, KK 11, DB 30). Jedną z ważnych myśli soborowych jest ta, że samoudzielenie się Boga przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym ma swe źródło i ostateczny cel w Eucharystii, sakramencie *par excellence* jedności z Bogiem. Eucharystia jest oazą na pustyni, przy której, tak jak Elias, odpoczywają pielgrzymi ziemscy (por. 1 Kor 19, 1-8; PO 6.14).

Eucharystia jest źródłem i szczytem aktywności apostołskiej Kościoła. W niej dokonuje się głoszenie słowa Bożego, w niej kończy się katechumenat. Z niej czerpią żywotność, umocnienie i inspirację dzieła miłości, praca na rzecz solidarności, sprawiedliwości i pokoju w świecie. Z niej wytryska impuls do ewangelizacji. Z niej katolik czerpie moc do życia autentycznie chrześcijańskiego (243).

Paweł VI napisał w encyklice *Mysterium fidei* zgodnie z duchem Soboru: „Jeśli liturgia zajmuje pierwsze miejsce w życiu Kościoła, to misterium eucharystyczne jest jakby śródziemnym i centrum świętej liturgii, tak że nie żyjemy dla siebie, ale dla Boga” Sprawowanie Eucharystii jest korzeniem i centrum wspólnoty chrześcijańskiej, źródłem, z którego się ona rodzi i szczytem, ku któremu zmierza (243).

Eucharystia jest źródłem i szczytem, korzeniem i zawiąsem, centrum i sercem, kompendium i streszczeniem naszej wiary, darem Pana i błogosławieństwem Kościoła, podstawą istnienia Kościoła i sakramentalną antycypacją liturgii niebieskiej, pamiętką śmierci i zmar-

twychwstania Chrystusa oraz zadatkim przyszłej chwały. Toteż Henri de Lubac sformułował słynną maksymę: „Kościół sprawuje Eucharystię, a Eucharystia buduje Kościół” (244).

W oparciu o teksty nowotestamentalne autor stara się wykazać, że Eucharystia jest źródłem życia moralnego członków Kościoła, źródłem świętości i miłosierdzia, braterstwa i pokoju, ma zburzyć mury wrogości pomiędzy ludźmi, jak też różne formy nienawiści. To św. Paweł wzywa do odnowy moralnej powołując się na wzór Chrystusa, który „będąc bogaty, dla nas stał się ubogim, aby nas swym ubóstwem ubogacił”. Zachęca on też do wyzbycia się egoizmu i pychy, porzucenia niesnasek i podziałów, ze względu na Chrystusa, który będąc Bogiem stał się dla nas sługą (Flp 2,6-7).

Ostatnia Wieczerza była rekapitulacją całego życia Chrystusa, symboliczną antycypacją Jego śmierci, pośrednictwem w zbawieniu i wiecznym przymierzu, gwarancją jedności pomiędzy Jezusem a uczniami w Królestwie Bożym. Stąd wieczerza jest spotkaniem i źródłem więzi komunikujących. Tutaj tkwi jej potrzeba (246).

Zjednoczeni w Eucharystii z Chrystusem ukrzyżowanym i zmartwychwstałym przechodzimy od śmierci do życia, od grzechu do świętości, od lęku do ufności, od niewoli do wolności, od egoizmu do miłości, od podziału do zgody, od dezorientacji do nadziei, od smutku do radości, od niepokoju do szczerości, od życia skoncentrowanego na sobie do życia oddanego Bogu i bliźnim (249).

Eucharystia jest sakramentem jedności Kościoła, w którym uczestnicy przemieniają się w to, co przyjmują, stają się Ciałem Chrystusa, jednoczą się ściśle z Nim i pomiędzy sobą. Wokół stołu Eucharystii Kościół umacnia się w jedności i katolicykości w przestrzeni i czasie (249).

Zarówno z prezentacji artykułów zawartych w omawianej książce jak i z prezentacji treści jednego choćby artykułu widać, że książka poświęcona ks. J. L. Illanesowi jest bogata w interesująco sformułowane myśli teologiczne i warto do niej sięgać w pracy naukowej.

Ks. Józef WARZESZAK